

LIPIEC-SIERPIEŃ 2023

„Monitor Japoński” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną Japonii, ze szczególnym naciskiem na aktywność w regionie Europy Środkowo-Wschodniej i w Unii Europejskiej

DR MARCIN SOCHA

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

MONITOR JAPOŃSKI

LIPIEC-SIERPIEŃ 2023

Stany Zjednoczone, Japonia i Korea Południowa zacieśniają współpracę

Najważniejszym wydarzeniem w lipcu był szczyt NATO na Litwie, na który zaproszono prezydenta Ukrainy oraz przywódców Japonii i Korei Południowej. W sierpniu podczas trójstronnego szczytu Stanów Zjednoczonych, Japonii i Korei Południowej doszło do wyraźnego zacieśnienia relacji sojuszniczych. Warto również zwrócić uwagę na widoczne pogorszenie relacji chińsko-japońskich oraz wprowadzenie ograniczeń handlowych na japońską żywność.

I. WYDARZENIA SZCZEBŁA CENTRALNEGO

4 lipca: MAEA zatwierdza plan zrzutu wody w elektrowni Fukushima. Rząd otrzymał międzynarodową zgodę na rozpoczęcie zrzutu oczyszczonej radioaktywnej wody z elektrowni jądrowej Fukushima I do oceanu. Premier Fumio Kishida spotkał się z Rafaelem Grossim, wizytującym dyrektorem generalnym Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, który przedstawił raport końcowy agencji dotyczący planowanego zrzutu wody. W raporcie stwierdzono, że operacja będzie miała „znikomy” wpływ na ludzi i środowisko. MAEA stwierdziła, że „podejście i działania związane z odprowadzaniem oczyszczonej wody podjęte przez Japonię są zgodne z odpowiednimi międzynarodowymi standardami bezpieczeństwa”. W kwietniu 2021 r. japoński rząd podjął decyzję o wypuszczeniu oczyszczonej wody do oceanu, ponieważ na terenie uszkodzonej elektrowni jądrowej nie było już miejsca na przechowywanie oczyszczonej wody. Tokio zwróciło się do MAEA o przeprowadzenie badania w celu zapewnienia, że woda, która ma zostać uwolniona, będzie spełniać międzynarodowe standardy bezpieczeństwa.

7 lipca: problemy z wyborem przewodniczącego frakcji Shinzo Abe. Rok po zabójstwie byłego premiera Shinzo Abe, największa frakcja partii rządzącej, której niegdyś przewodził, nie może znaleźć następcy. Podczas spotkania najważniejszych członków frakcji pojawiły się dwa sprzeczne kierunki. Ryu Shionoya, pełniący obowiązki szefa frakcji zaproponował przeprowadzenie wyborów, które miałyby wyłonić jednego lidera. Propozycja uzyskała poparcie Hakubuna Shimomury, jednego z liderów ugrupowania. Hiroshige Seko, sekretarz generalny izby wyższej LDP, wyraził swój sprzeciw wobec tej sugestii Shionoyi. Seko stwierdził, że zarządzanie frakcją powinno należeć do grupy

pięciu członków, z których wszyscy zajmują ważne stanowiska czyli Hiroshige Seko, główny sekretarz gabinetu Hirokazu Matsuno, Koichi Hagiuda szef polityki LDP, Tsuyoshi Takagi przewodniczący Komisji Spraw Parlamentarnych LDP i Yasutoshi Nishimura minister gospodarki.

7 lipca: powołanie komisji w sprawie wadliwego funkcjonowania systemu „My Number”. Komisja Ochrony Danych Osobowych planuje przeprowadzenie kontroli w Agencji Cyfrowej w związku z serią wycieków informacji związanych z kartami „My Number”. Komisja rozważa wydanie specjalnych wytycznych administracyjnych dla agencji w odpowiedzi na szereg oskarżeń o nieprawidłowe zarządzanie danymi osobowymi. Skandal związany z wadliwym funkcjonowaniem nowego systemu zachwiał zaufaniem publicznym i osłabił poparcie dla gabinetu premiera Fumio Kishidy.

12 lipca: premier Kishida podczas szczytu NATO. Sekretarz generalny NATO Jens Stoltenberg powitał premiera Kishidę zapewniając, że żaden partner nie jest bliższy niż Japonia. Sekretarz przedstawił nowy program partnerstwa między NATO a Japonią, który ma rozwinąć współpracę w obszarach, takich jak kontrola zbrojeń, nowe technologie, przestrzeń kosmiczna, stabilne łańcuchy dostaw i innowacje. Sekretarz Stoltenberg podziękował premierowi za silne wsparcie Japonii dla Ukrainy oraz wyraził zaniepokojenie aktywnością wojskową Chin w regionie Azji i Pacyfiku. Premier Japonii w swoim przemówieniu zapewnił, że bezpieczeństwo Europy i regionu Indo-Pacyfiku są nierozłączne. Wyraził również gotowość do pracy na rzecz wzmocnienia więzi między NATO a czterema partnerami w regionie Azji i Pacyfiku - Japonią, Koreą Południową, Australią i Nową Zelandią. Najważniejszym wydarzeniem dla japońskiego rządu było podpisanie porozumienia o stałej współpracy z Sojuszem. Symbolem zacieśnienia relacji ma być otwarcie oficjalnego biura NATO w Tokio. Inicjaty

14 lipca: Stany Zjednoczone z popierają wzrost wydatków zbrojeniowych w Japonii. Podczas spotkania ministrów obrony państw NATO przewodniczący Kolegium Szefów Sztabów USA, generał Mark Milley, wypowiadał się na temat konieczności zwiększenia wydatków zbrojeniowych. Generał z aprobatą przyjął japoński projekt podwojenia wydatków na obronę w ciągu najbliższych pięciu lat. Gen. Mark Milley stwierdził, że japoński rząd powinien zwiększyć inwestycje w obszarach obrony przeciwrakietowej, systemów wczesnego ostrzegania i zdolności powietrznych, które pomogłyby Stanom Zjednoczonym w walce z dążeniem Korei Północnej do opracowania programu pocisków nuklearnych zdolnych do precyzyjnego namierzania Stanów Zjednoczonych i rosnącą aktywnością Chin w pobliżu Tajwanu.

17 lipca: japońska opinia publiczna zaniepokojona planami wypuszczenia wody z elektrowni Fukushima I. Około trzy czwarte mieszkańców Japonii obawia się pogorszenia wizerunku Japonii na arenie międzynarodowej w wyniku

zrzucenia oczyszczonej radioaktywnej wody z elektrowni jądrowej Fukushima I. W ankiecie przeprowadzonej przez The Asahi Shimbun, 76 procent respondentów wyraziło obawy o negatywny rozgłos medialny związany z uwolnieniem wody ze zbiorników na terenie elektrowni. Operacja ma zostać rozpoczęta w sierpniu. Woda zostanie przefiltrowana przy użyciu procesu, który usuwa substancje radioaktywne inne niż tryt. Stężenie trytu zostanie obniżone poniżej rządowych norm bezpieczeństwa. Jednocześnie 51 procent ankietowanych popiera rządowy plan uwolnienia wody do oceanu z powodu braku alternatywy.

20 lipca: japoński rząd próbuje uspokajać międzynarodową opinię publiczną w sprawie zrzucenia radioaktywnej wody do oceanu. Japoński rząd spotkał się z zagranicznymi dyplomatami, aby przedstawić swoje argumenty za uwolnieniem częściowo przefiltrowanej radioaktywnej wody do Oceanu Spokojnego. W spotkaniu online uczestniczyli przedstawiciele 46 państw w tym Korea Południowa, Chiny, a także terytorium Hongkongu. Planowane uwolnienie wody z uszkodzonej elektrowni jądrowej Fukushima I wzbudziło zaniepokojenie sąsiadów. Hongkong zapowiedział, że wprowadzi zakaz importu owoców morza z 10 japońskich prefektur, jeśli dojdzie do uwolnienia wody. Chiny podejmują podobne kroki, zapobiegawczo nasilając kontrole promieniowania do takiego poziomu, że kontynuowanie importu świeżych ryb z Japonii może stać się nieopłacalne. Podczas spotkania obecni byli również przedstawiciele operatora elektrowni, Tokyo Electric Power Co. TEPCO, którzy przedstawili ostatni raport Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, w którym stwierdzono, że plan spełnia międzynarodowe standardy bezpieczeństwa. MAEA otworzyła biuro w elektrowni Fukushima I w celu monitorowania zrzutu. Uwolnienie wody jest procesem długotrwałym i zajmie kilka dekad.

23 lipca: Japonia wprowadza nowe ograniczenia w eksporcie technologii do Chin. Na prośbę Stanów Zjednoczonych Japonia zaostrzyła przepisy eksportowe, które mają uniemożliwić Chinom wytwarzanie najnowocześniejszych półprzewodnikowych. Nowe ograniczenia obejmują 23 elementy wyposażenia wykorzystywane w procesie osadzania cienkich warstw na materiale podłoża, naświetlania litograficznego i innych procesach produkcji półprzewodników. Eksport do Chin będzie wymagał zgody ministra przemysłu na poszczególne elementy wyposażenia. Zakończenie procedur eksportowych potrwa dłużej, a w niektórych przypadkach całkowicie uniemożliwi eksport produktów. Uproszczone procedury eksportowe obejmą 42 państwa i regiony, w tym Stany Zjednoczone, Koreę Południową i Tajwan. W 2022 r. Japonia wyeksportowała sprzęt do produkcji półprzewodników o wartości 28 miliardów dolarów. Chiny były największym odbiorcą z odpowiadającą za 30 % udziału. Nowe przepisy

odbijają się na działalności około 10 japońskich firm w tym Tokyo Electron Ltd., Nikon Corp. i Hitachi High-Tech Corp.

25 lipca: Japonia protestuje przeciwko nowym procedurom kontroli żywności w Chinach. Japoński rząd protestuje przeciwko zaostrzeniu przez Chiny kontroli produktów morskich, które doprowadzą do blokady importu świeżych ryb i owoców morza z Japonii. Sekretarz Gabinetu Hirokazu Matsuno przekazał kanałami dyplomatycznymi wyrazy sprzeciwu i zaniepokojenia po zwiększeniu częstotliwości kontroli promieniowania japońskiej żywności eksportowanej do Chin. Chiński rząd zapowiedział monitorować wszystkie owoce morza sprowadzane z Japonii w celu ochrony konsumentów. Chińscy nabywcy muszą odwoływać dostawy świeżych ryb z Japonii, ponieważ surowe środki spowodują, że owoce morza będą przetrzymywane tygodniami w urzędzie celnym. Rząd w Tokio utrzymuje, że dyskusja na temat bezpieczeństwa żywności powinna opierać się na dowodach naukowych. Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej stwierdziła, że uwolnienie wody z elektrowni Fukushima I jest zgodne z międzynarodowymi standardami bezpieczeństwa.

28 lipca: Japonia publikuje nowy raport na temat bezpieczeństwa regionalnego. Japońskie ministerstwo obrony ostrzega przed rosnącymi powiązaniem wojskowymi Chin z Rosją i roszczeniami terytorialnymi wobec Tajwanu. Publikowanie białej księgi obronnej Japonii zatwierdzonej przez gabinet premiera jest nowym dokumentem w ramach nowej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, którą rząd przyjął w grudniu 2022 roku. Zdaniem japońskiego rządu obecne środowisko bezpieczeństwa jest „najgorsze od zakończenia II wojny światowej”. Dokument, stwierdza potrzebę wzmocnienia zdolności uderzeniowych za pomocą pocisków dalekiego zasięgu, co jest postrzegane jako zerwanie z powojenną zasadą samoobrony Japonii. Według raportu, Chiny, Rosja i Korea Północna przyczyniają się do „zabuzenia środowiska bezpieczeństwa” w regionie Indo-Pacyfiku. Zewnętrzna postawa i działania wojskowe Chin stały się „poważnym zmartwieniem dla Japonii i społeczności międzynarodowej oraz stanowią bezprecedensowe i największe wyzwanie strategiczne”. W raporcie zwrócono uwagę na zacieśnienie współpracy wojskowej pomiędzy Moskwą a Pekinem, zauważając, że powtarzające się wspólne loty bombowców i wspólne manewry chińskich i rosyjskich okrętów wojennych.

1 sierpnia: zdjęcie na tle Wieży Eiffla powodem krytyki pod adresem PLD. Zdjęcia w mediach społecznościowych zrobione podczas programu szkoleniowego we Francji przez Wydział Spraw Kobiet rządzącej Partii Liberalno-Demokratycznej (PLD) wywołały falę negatywnych komentarzy w Internecie. Trzydzieści osiem reprezentantek PLD, w tym Rui Matsukawa, członkini Izby Radców i szefowa wydziału, oraz Eriko Imai, członkini izby wyższej, odwiedziło

Francję. Rui Matsukawa, która przewodziła grupie w Paryżu, opublikowała kilka pozornie niewinnych zdjęć zrobionych podczas wizyty. Pod jej fotografiami pojawiło się mnóstwo negatywnych komentarzy, które krytykowały uczestniczki delegacji za brak powagi i wykorzystywanie wyjazdów służbowych do celów prywatnych. Rui Matsukawa otrzymała upomnienie od Yuko Obuchi, przewodniczącej Organizacji Partyjnej i Centrali Kampanii LDP i przeprosiła za zachowanie uczestniczek delegacji, które zostało jej zdaniem mylnie zinterpretowane.

8 sierpnia: wiceprzewodniczący PLD Taro Aso z wizytą na Tajwanie. Taro Aso jest pierwszym urzędującym wiceprzewodniczącym Partii Liberalno-Demokratycznej, który odwiedził Tajwan od czasu zerwania stosunków dyplomatycznych przez Tokio i Tajpej w 1972 roku. Premier spotkał się z prezydentem Tajwanu Tsai Ing-wen. Politycy wymienili poglądy na temat środowiska bezpieczeństwa otaczającego Cieśninę Tajwańską i postępującemu rozwojowi militarnemu Chin. Aso, który jest bliskim sojusznikiem premiera Fumio Kishidy, ma przekazać swoje wsparcie dla Tajpej i podkreślić gotowość japońskiego rządu do promowania dyskusji w celu złagodzenia napięcia wokół wyspy. Aso ma również spotkać się z wiceprezydentem Lai Ching-te, przewodniczącym rządzącej na Tajwanie Demokratycznej Partii Postępowej, który będzie ubiegał się o urząd prezydenta w wyborach w styczniu przyszłego roku. Podczas wizyty wiceprzewodniczący Aso stwierdził, że „państwa o podobnych poglądach, na czele z Japonią, Tajwanem i Stanami Zjednoczonymi, powinny być przygotowane do uruchomienia bardzo silnego odstraszania” i zaprezentowania „gotowości do walki”. Aso powiedział, że w administracji Fumio Kishidy istnieją poważne obawy dotyczące potencjalnej chińskiej inwazji na Tajwan. Jego wypowiedź została natychmiast skrytykowana przez władze w Pekinie.

8 sierpnia: organizacja EXPO 2025 w Osace zagrożona. Japońscy urzędnicy są coraz bardziej zaniepokojeni opóźnieniami w projektach budowlanych związanych z wystawą Osaka Kansai Expo 2025. Hajime Funada należący do Partii Liberalno-Demokratycznej stwierdził, że impreza powinna zostać odwołana, jeśli pawilony nie będą gotowe na czas. Pięćdziesiąt sześć krajów i regionów planuje zaprezentować swoje pawilony na światowych targach. Jednak 20 miesięcy do otwarcia, wiele z nich nie podpisało jeszcze umów z wykonawcami. Firmy budowlane niechętnie podejmują się realizacji projektów ze względu na rosnące koszty i niedobór siły roboczej. Rząd mianował wysokich rangą urzędników ministerialnych na doradców ds. projektów i zaoferował firmom budowlanym specjalne ubezpieczenie.

15 sierpnia: Stany Zjednoczone i Japonia będą rozwijać badania nad pociskami hipersonicznymi. Japonia i Stany Zjednoczone wspólnie opracują

nowy typ pocisku raketowego do przechwytywania broni hipersonicznej. Plan rozwoju nowego programu raketowego zostanie przedstawiony podczas trójstronnego szczytu Japonia-USA-Korea Południowa w Waszyngtonie. Hipersoniczne pociski manewrujące (HCM) i hipersoniczne pojazdy szybujące (HGV) mogą latać z prędkością przekraczającą Mach 5 (pięciokrotność prędkości dźwięku) i losowo zmieniać kurs, co czyni je niezwykle trudnymi do przechwycenia. Wiele państw promuje badania i rozwój broni hipersonicznej, ale chińska technologia w tej dziedzinie jest uważana za najbardziej zaawansowaną na świecie.

18 sierpnia: frakcja zmarłego premiera Abe pozostaje przy formule zbiorowego kierownictwa. Największa frakcja Partii Liberalno-Demokratycznej, niegdyś kierowana przez byłego premiera Shinzo Abe, zatwierdziła nową strukturę przywództwa grupy która wywołuje niezadowolenie wśród niektórych starszych członków. Frakcja licząca 100 członków nie wybrała nowego przewodniczącego. Zamiast tego kierownictwo frakcji mianowało Ryu Shionoyę na stanowisko „zacho”, które można przetłumaczyć jako szefa grupy, który nie posiada wszystkich uprawnień przewodniczącego. Shionoya będzie wspierany przez sześciu lub więcej członków tak zarządu frakcji. Wśród nich znajdują się sekretarz gabinetu Hirokazu Matsuno i Koichi Hagiuda, szef polityki LDP. Po spotkaniu frakcji Shionoya powiedział dziennikarzom, że nie zgłoszono żadnych kandydatów na przewodniczącego frakcji.

18 sierpnia: USA, Japonia i Korea Południowa rozszerzają współpracę w zakresie bezpieczeństwa. Prezydent Joe Biden oraz przywódcy Japonii i Korei Południowej zgodzili się w piątek na rozszerzenie współpracy w obszarze bezpieczeństwa i więzi gospodarczych podczas szczytu w Camp David. Państwa sojusznicze uruchomią gorącą linię komunikacyjną w celu koordynacji reakcji na zagrożenia. Prezydent Biden ogłosił podpisanie trzech istotnych dokumentów: „Wspólne oświadczenie z Camp David”, „zasady Camp David” i „zobowiązanie do konsultacji”. Celem trójstronnej współpracy jest promowanie i wzmacnianie pokoju i stabilności w całym Indo-Pacyfiku. Przywódca Stanów Zjednoczonych utrzymywał, podobnie jak amerykańscy, południowokoreańscy i japońscy urzędnicy, że szczyt „nie dotyczył Chin”, ale koncentrował się na szerszych kwestiach bezpieczeństwa. Jednak przywódcy we wspólnym oświadczeniu podsumowującym szczyt zwrócili uwagę na „niebezpieczne i agresywne” działania Chin na Morzu Południowochińskim i stwierdzili, że „zdecydowanie sprzeciwiają się wszelkim jednostronnym próbom zmiany status quo na wodach Indo-Pacyfiku”.

21 sierpnia: spadające poparcie dla administracji Kishidy Fumio. W sierpniu wskaźnik poparcia dla gabinetu Kishidy Fumio spadł trzeci miesiąc z rzędu do 33 procent. Jednocześnie liczba osób niezadowolonych z działań obecnego rządu

wzrosła do 54 procent. Poparcie dla rządzącej Partii Liberalno-Demokratycznej spadło 28 procent. Wśród głównych przyczyn spadku poparcia wymieniono liczne problemy związane z działaniem systemu identyfikacji osobistej „My Number”, oraz kolejne oskarżenia korupcyjne pod adresem osób związanych z Partią Liberalno-Demokratyczną.

24 sierpnia: Japonia rozpoczyna proces wypuszczenia radioaktywnej wody do oceanu. Japonia rozpoczęła w wypuszczanie uzdatnionej radioaktywnej wody z elektrowni jądrowej Fukushima I do Oceanu Spokojnego. W odpowiedzi Chiny ogłosiły natychmiastowy zakaz importu wszystkich produktów pochodzenia morskiego z Japonii. Chiński rząd jest „wysoce zaniepokojony ryzykiem skażenia radioaktywnego spowodowanego przez... japońską żywność i produkty rolne”. Chiny powtórzyły swój zdecydowany sprzeciw wobec planu wypuszczenia radioaktywnej wody i stwierdziły, że japoński rząd nie udowodnił, że proces będzie bezpieczny.

27 sierpnia: szef partii Komeito odkłada wizytę w Chinach na prośbę chińskiego rządu. Szef japońskiej partii Komeito, młodszego partnera w rządzie koalicyjnym, musiał odłożyć planowaną wizytę w Pekinie na prośbę chińskiego rządu. Natsuo Yamaguchi miał odwiedzić Chiny w dniach 28-30 sierpnia w nadziei na spotkanie z prezydentem Chin Xi Jinpingiem i przekazanie osobistego listu od premiera Fumio Kishidy. Jednak strona chińska poinformowała Komeito, że „termin nie jest odpowiedni, biorąc pod uwagę obecną sytuację w stosunkach japońsko-chińskich”. Relacje pomiędzy Tokio a Pekinem uległy wyraźnemu pogorszeniu po uruchomieniu przez Japonię procesu wypuszczenia radioaktywnej wody z elektrowni Fukushima I do oceanu.

29 sierpnia: japoński rząd bezradny wobec fali krytyki wywołanej zrzuconiem radioaktywnej wody do oceanu. Japoński premier Fumio Kishida zwrócił się do przedstawicieli chińskiego rządu, aby wezwali swoich obywateli do zaprzestania „aktów nękania i wyrazów frustracji”, w tym serii agresywnych telefonów i rzucania kamieniami w japońskie placówki dyplomatyczne i szkoły. Japońska telewizja publiczna poinformowała, że tysiące obraźliwych połączeń telefonicznych z Chin sparaliżowało działanie biur rządowych prefektury Fukushima i operatora elektrowni jądrowej. Fala frustracji jest odpowiedzią na uwolnienie przez Japonię oczyszczonej radioaktywnej wody z uszkodzonej elektrowni jądrowej Fukushima. Wiceminister spraw zagranicznych Masataka Okano wezwał ambasadora Chin, Wu Jianghao, aby poprosić Chińczyków o spokojne i odpowiedzialne zachowanie. W Korei Południowej tysiące ludzi dołączyło do protestów potępiających japońskie działania.

31 sierpnia: japońskie Ministerstwo Obrony wnioskuje o zwiększenie wydatków obronnych o 12%. Japońskie Ministerstwo Obrony wnioskuje o zwiększenie budżetu obronnego o 12%. Nowe wydatki obejmują budowę dwóch

okrętów wojennych z zaawansowanym systemem radarowym i pociskami manewrującymi dalekiego zasięgu. Rekordowy budżet w wysokości 52,5 miliarda dolarów na rok podatkowy 2024 oznacza szybki wzrost wydatków zbrojeniowych w ramach nowej strategii bezpieczeństwa przyjętej przez rząd premiera Fumio Kishidę. W ramach pięcioletniego planu Japonia planuje wydać 315 miliardów dolarów do 2027 roku. Zwiększenie wydatków zbrojeniowych plasuje Japonię na trzecim miejscu po Stanach Zjednoczonych i Chinach. Sposób finansowania rozszerzenia budżetu wojskowego nie został jeszcze przedstawiony.

KOMENTARZ

Najważniejszym wydarzeniem w lipcu był szczyt NATO na Litwie, na który zaproszono prezydenta Ukrainy oraz przywódców Japonii i Korei Południowej. Głównym obszarem zainteresowania przywódców była oczywiście wojna w Ukrainie. Prezydent USA Joe Biden podczas spotkania z prezydentem Wołodymyrem Zełenskim obiecał, że po zakończeniu konfliktu droga Ukrainy do NATO stoi otworem. Kolejnym ciekawym wydarzeniem była próba zacieśnienia relacji sojuszu z partnerami z regionu Indo-Pacyfiku. Można zaobserwować, że NATO stopniowo przesuwają swoje zainteresowanie się w kierunku regionu Azji i Pacyfiku. We wspólnym komunikacie stwierdzono, że Chiny są potencjalnym zagrożeniem, które należy traktować poważnie. Drugi rok z rzędu Japonia i Korea Południowa zostały zaproszone do udziału w szczycie. Ciekawym elementem szczytu było podpisanie porozumienia o partnerstwie pomiędzy Japonią a NATO. Głównym celem dokumentu ma być wzmocnienie współpracy obronnej oraz organizacja wspólnych manewrów wojskowych. Symbolem zacieśnienia relacji ma być otwarcie oficjalnego biura NATO w Tokio. Inicjatywa ta spotkała się jednak ze sprzeciwem części członków sojuszu. Zacieśnienie współpracy wojskowej będzie również miało negatywny wpływ na proces budowania pokojowych relacji z Chinami. Należy również zwrócić uwagę na wypowiedź generała Marka Milleya który ostrzegł, że wzrost wydatków zbrojeniowych w Chinach może doprowadzić do dalszej destabilizacji sytuacji bezpieczeństwa w regionie. Jego zdaniem jedynym narzędziem, które może pomóc Stanom Zjednoczonym w odpowiedzi na przyszłe zagrożenia będzie skorzystanie z potencjału wojskowego regionalnych sojuszników w tym Japonii i Korei Południowej.

Najważniejszym wydarzeniem w sierpniu był trójstronny szczyt Stanów Zjednoczonych, Japonii i Korei Południowej, który można traktować jako

przełom w dotychczasowych relacjach sojuszniczych. Ocieplenie w relacjach dwustronnych pomiędzy Japonią a Koreą Południową otworzyło drogę dla administracji Stanów Zjednoczonych do wyraźnego zacieśnienia współpracy trójstronnej. Głównym celem administracji prezydenta Bidena było podpisanie wiążących dokumentów i stworzenie podstaw instytucjonalnej współpracy, które w przyszłości będą chronić dialog ds. bezpieczeństwa przed skutkiem historycznych i politycznych konfliktów japońsko-koreańskich. Przywódcy zobowiązali się do organizowania corocznych spotkań wysokiego szczebla, a także spotkań ministrów spraw zagranicznych, ministrów obrony i doradców ds. bezpieczeństwa narodowego. Ministrowie handlu i przemysłu oraz ministrowie finansów także będą spotykać się co roku. Trzy państwa zgodziły się na wprowadzenie procesu szybkich konsultacji w sytuacjach kryzysowych, angażować się w lepszą wymianę informacji oraz koordynować swoje komunikaty w przypadku pojawienia się regionalnych wyzwań. Podjęto także decyzję o rozszerzeniu współpracy na dwa nowe obszary, czyli finansowanie współpracy rozwojowej oraz odpowiedź na wyzwania gospodarcze. Wśród proponowanych projektów trójstronnych wymienia się współpracę w zakresie wspólnych programów rozwojowych w obszarach takich jak neutralność węgla, technologie informacyjne, kontrola eksportu strategicznych technologii oraz zabezpieczenie łańcuchów dostaw. Rozwój współpracy będzie wymagał wprowadzenia zmian prawnych i powołania nowych instytucji przez wszystkich partnerów. Oprócz strategii odstraszenia Chin i Korei Północnej istotnym elementem nowej współpracy jest próba stworzenia wspólnej, atrakcyjnej oferty dla innych partnerów regionalnych takich jak ASEAN. Podsumowując, porozumienia osiągnięte podczas szczytu w Camp David należy traktować jako podwaliny nowego, stabilniejszego systemu współpracy trójstronnej w aspekcie wojskowym i gospodarczym. Dzięki temu mechanizmowi administracja Joe Bidena będzie mogła bardziej polegać na koncepcji zbiorowej odpowiedzialności i rozwijać strategie oparte na „zbiorowym odstraszeniu”. Podstawowym zagrożeniem dla proponowanego formatu współpracy pozostają chwiejne relacje dwustronne pomiędzy Japonią a Koreą Południową, które mogą blokować funkcjonowanie nowych narzędzi współpracy. Z pewnością jednak podpisane porozumienie jeszcze bardziej zwiększy możliwość nacisku Stanów Zjednoczonych na Tokio i Seul w sytuacjach konfliktowych.

II. JAPONIA W EUROPIE ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

10 lipca: japońska policja rozpoczyna szkolenia dla Ukrainy w zakresie identyfikacji ofiar wojny i zbierania danych. Co najmniej 10 policjantów z dotkniętej wojną Ukrainy jest szkolonych przez japońskich odpowiedników „w

zakresie sposobów identyfikacji ofiar wojny”. Japońska Narodowa Agencja Policji (NPA) powiedziała, że ukraińscy policjanci nauczą się procedur masowych sekcji zwłok, pobierania próbek i analizy DNA podczas pięciodniowego szkolenia w Japonii. Ukraińska policja zostanie również przeszkolona w zakresie opieki psychiatrycznej dla członków rodzin, którzy stracili bliskich i funkcjonariuszy zaangażowanych w identyfikację ofiar. Odwiedzający policjanci udadzą się również do prowincji Fukushima, aby odwiedzić pozostałości dotkniętej katastrofą szkoły podstawowej Ukedo. Szkolenie zostało zorganizowane na prośbę władz w Kijowie.

12 lipca: premier Kishida z wizytą w Polsce. Premier Fumio Kishida spotkał się z premierem Mateuszem Morawieckim. Spotkanie dotyczyło głównie rosyjskiej agresji na Ukrainę oraz sytuacji bezpieczeństwa w regionie Indo-Pacyfiku. Przywódcy potwierdzili rozwój współpracy między Japonią a Polską w kwestiach jak, różnych kwestiach, takich jak pociski nuklearne Korei Północnej i uprowadzenia japońskich obywateli. Strona polska jest zainteresowana rozwojem współpracy gospodarczej i zwiększeniem japońskich inwestycji w sektorze zaawansowanych technologii i bezpieczeństwa cybernetycznego.

12 lipca: Japonia prześle Ukrainie system wykrywania dronów. Podczas szczytu NATO premier Kishida Fumio powiedział, że Japonia prześle Ukrainie system wykrywania dronów w ramach programu pomocy wojskowej. W marcu szef japońskiego rządu obiecał, że Japonia przeznaczy 30 milionów dolarów pomocy na zakup sprzętu obronnego za pośrednictwem funduszu powierniczego NATO.

27 lipca: porozumienie o współpracy nuklearnej pomiędzy Japonią a Węgrami. Węgry i Japonia osiągnęły porozumienie w sprawie współpracy przemysłowej w dziedzinie energii jądrowej, którego głównym celem jest zapewnienie, że energia jądrowa pozostanie kluczowym elementem strategii energetycznej obu krajów. Minister spraw zagranicznych i handlu Péter Szijjártó odwiedził Tokio gdzie spotkał się z japońskim ministrem gospodarki oraz grupami biznesowymi. Minister odbył rozmowy z przedstawicielami Japońskiej Federacji Biznesu Nippon Keidanren. Węgierski rząd podkreśla rosnące znaczenie japońskich inwestycji. Japońskie firmy są siódmą co do wielkości grupą inwestorów na Węgrzech.

28 lipca: japoński rząd przygotowuje nowy pakiet pomocy dla Ukrainy. Japonia zapowiedziała dostarczenie Ukrainie sprzętu obronnego i pomocy infrastrukturalnej, pomagając w odbudowie gospodarczej kraju poprzez nowe ramy mające na celu wzmocnienie bezpieczeństwa krajów partnerskich. Japoński rząd rozważy przekazanie Ukrainie wojskowych systemów łączności, a także naprawę wojskowych i cywilnych portów morskich oraz lotnisk. Szczegóły nowego pakietu pomocy zostaną ustalone przed dwustronną konferencją w

sprawie odbudowy gospodarczej Ukrainy, która odbędzie się na początku 2024 roku w Japonii. Kishida planuje skorzystać z nowego japońskiego programu oficjalnej pomocy w zakresie bezpieczeństwa, który umożliwi rządowi bezpłatne dostarczanie "krajom o podobnych poglądach" sprzętu obronnego. Ramy te mają uzupełniać oficjalny program pomocy rozwojowej, który jest ograniczony do projektów cywilnych.

24 sierpnia: Ukraina wpisuje japońską firmę na listę sponsorów wojny.

Narodowa Agencja ds. Zapobiegania Korupcji (NAZK) Ukrainy liderów rynku tytoniowego firmę Philip Morris International i Japan Tobacco International, na listę międzynarodowych sponsorów wojny. Pomimo zapewnień o wyjściu z rynku rosyjskiego oraz wstrzymaniu inwestycji obie firmy nadal czerpią korzyści ze swojej działalności w Rosji. Japan Tobacco International (JTI) posiada niemal 35 proc. rynku tytoniowego w Rosji. Rosyjski rynek wygenerował około 2 mld dolarów dochodu koncernu w 2022 r.

29 sierpnia: premier Kishida obiecuje kontynuowanie wsparcia dla Ukrainy.

Premier Fumio Kishida odbył rozmowę telefoniczną z prezydentem Ukrainy Wołodymyrem Zełenskim. Szef japońskiego rządu obiecał, że Japonia będzie nadal wspierać Kijów w konflikcie z Rosją i w procesie odbudowy. Prezydent Zełenski wyraził wdzięczność za wysiłki Japonii na rzecz zapewnienia pomocy Ukrainie, jednocześnie potępiając przedłużającą się agresję Rosji na jej sąsiada. Rozmowa telefoniczna została zorganizowana po nieudanym spotkaniu przywódców podczas szczytu NATO na Litwie.

III. SYTUACJA GOSPODARCZA

4 lipca: rekordowe wpływy z podatków. Ministerstwo Finansów poinformowało, że łączne wpływy z podatków za rok fiskalny 2022 osiągnęły rekordowy poziom trzeci rok z rzędu i po raz pierwszy przekroczyły 70 bln jenów (484 mld USD). Przychody z podatku konsumpcyjnego przewyższyły przychody z podatku dochodowego po raz pierwszy w roku podatkowym 2020, po tym jak stawka podatku od sprzedaży została podniesiona z 8% do 10% w październiku 2019 roku. Wzrost wpływów z podatku dochodowego przypisywano głównie podwyżkom płac i wyższym dywidendum wypłacanym akcjonariuszom przez duże korporacje. Wzrost podatku dochodowego od osób prawnych odzwierciedlał dobre wyniki biznesowe, zwłaszcza wśród dużych firm, które są największymi płatnikami tego podatku.

6 lipca: podwyżki płac w Japonii nie nadążają za inflacją. Japońscy pracownicy otrzymali największe podwyżki płac od 30 lat, ale nie nadążają one za inflacją. Japońska Konfederacja Związków Zawodowych opublikowała dane

dotyczące podwyżek płac opracowane przez 5463 związków członkowskich. Średnia podwyżka wyniosła 3,58%, co oznacza wzrost o 1,51 punktu procentowego w porównaniu z rokiem ubiegłym. Płace realne w kwietniu spadły w ujęciu rok do roku 13. miesiąc z rzędu, co oznacza, że podwyżki płac nie były wystarczające do pokrycia rosnących cen konsumpcyjnych. Głównym czynnikiem stojącym za tegorocznym wzrostem były wyższe ceny konsumpcyjne. Tegoroczne podwyżki płac objęły również mniejsze firmy, ponieważ badanie Rengo wykazało, że związki zawodowe zrzeszające mniej niż 300 członków były w stanie odnotować średnią podwyżkę płac o 3,23%. Potrzeba zapewnienia odpowiedniego personelu doprowadziła również do 5,01-procentowego wzrostu wynagrodzeń pracowników nieetatowych i zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin.

13 lipca: Mitsubishi Heavy Industries pracuje nad projektem nowego reaktora jądrowego. Ministerstwo przemysłu wybrało Mitsubishi Heavy Industries Ltd. jako firmę, która ma odegrać kluczową rolę w rozwoju projektu demonstracyjnego reaktora prędkiego chłodzonego sodem, który ma rozpocząć pracę w latach 40-tych XX wieku. Rząd klasyfikuje reaktor prędkie jako jeden z pięciu reaktorów nowej generacji, z których jednym jest wysokotemperaturowy reaktor gazowy. Reaktory prędkie są uważane za lepsze od istniejących reaktorów jądrowych, ponieważ są bardziej wydajne i wytwarzają mniej odpadów radioaktywnych. Ministerstwo poinformowało, że rozpocznie projekt rozwoju reaktora demonstracyjnego w celu określenia jego opłacalności ekonomicznej jako wstępnego kroku w kierunku praktycznego zastosowania.

13 lipca: UE znosi ograniczenia importowe w imporcie japońskich ryb i owoców morza. Unia Europejska i Japonia poinformowały o dalszym zacieśnieniu współpracy gospodarczej i handlowej. Blok 27 państw zniesie ograniczenia importu żywności, które nałożył w następstwie katastrofy nuklearnej w Fukushima w 2011 roku. Premier Fumio Kishida spotkał się z Ursulą von der Leyen i Charlesem Michele. Rozmowy dotyczyły współpracy w zakresie bezpieczeństwa i rozwoju kontaktów handlowych. Próbując Japonia i UE postanowiły zmniejszyć zależność od Chin w zakresie surowców krytycznych. Jednocześnie Japonia zgodziła się na łagodniejsze traktowanie importu produktów rolnych i żywnościowych z UE.

25 lipca: pozytywne nastroje wśród japońskiego biznesu. Nastroje przedsiębiorców uległy wyraźnej poprawie po zniesieniu ograniczeń pandemicznych. Badanie nastrojów biznesowych przeprowadzone przez Asahi Shimbun wśród 100 dużych firm w całym kraju wykazało, że 76 postrzega gospodarkę krajową jako „rozwijającą się” lub „stopniowo rozwijającą się”. Wynik ten stanowi wzrost o 30 firm w porównaniu z poprzednim badaniem przeprowadzonym w listopadzie ubiegłego roku. Wielu liderów korporacyjnych

jest optymistycznie nastawionych co do przyszłości. Przedstawiciele biznesu zwracają uwagę na wzrost aktywności gospodarczej i zwiększenie konsumpcji osobistej. Pozostają jednak obawy o niedobory siły roboczej i spowolnienie gospodarek zagranicznych, które mogą mieć wpływ na Japonię.

27 lipca: BMW Japan musi naprawić usterkę 170 000 pojazdów. Japońska spółka zależna niemieckiego producenta samochodów BMW poinformowała, że wycofa prawie 170 000 pojazdów z powodu wady silnika, która może spowodować pożar. Japońskie ministerstwo transportu twierdzi, że nieprawidłowe działanie układu recyrkulacji spalin silnika powoduje gromadzenie się sadzy w rurze dolotowej, co w najgorszym przypadku może doprowadzić do pożaru. Dotychczas odnotowano 38 zgłoszeń usterek, w tym cztery pożary. Nie zgłoszono żadnych obrażeń.

28 lipca: rekordowa sprzedaż Toyoty. Toyota Motor sprzedał o 5,1% więcej pojazdów w pierwszej połowie 2023 r. w porównaniu z tym samym okresem rok wcześniej, w czym pomogło złagodzenie ograniczeń podaży półprzewodników oraz silniejszy popyt w Japonii. Firma sprzedała około 4,9 miliona pojazdów na całym świecie w ciągu sześciu miesięcy. Sprzedaż Toyoty w Japonii wzrosła o 33,2% do 878 215 sztuk w tym okresie w porównaniu z rokiem poprzednim, podczas gdy sprzedaż w USA spadła o 0,7% do nieco ponad 1 miliona pojazdów. Sprzedaż w Azji spadła o pół procent do około 1,5 miliona sztuk. W czerwcu globalna sprzedaż wzrosła o 10% do 898 947 sztuk, dzięki rosnącemu popytowi na pojazdy zelektryfikowane.

6 sierpnia: Japonia zaostrza ograniczenia w eksporcie samochodów do Rosji. Japonia rozszerzy zakaz eksportu pojazdów do Rosji, obejmując nim nowe i używane pojazdy o pojemności powyżej 1900 cm³, a także pojazdy hybrydowe i elektryczne. Sankcje mają na celu zamknięcie luki prawnej po tym, jak dane liczbowe wykazały, że wartość eksportu japońskich używanych samochodów do Rosji zwolnionych z sankcji wzrosła w ubiegłym roku do 204 milionów dolarów. Rosyjski przemysł skutecznie omijał istniejące zakazy eksportu pojazdów wewnątrz G7 poprzez japoński rynek pojazdów używanych.

8 sierpnia: SoftBank odrabia straty w ramach Vision Fund. Grupa SoftBank ogłosiła we wtorek stratę w wysokości 3,3 miliarda dolarów w pierwszym kwartale rozliczeniowym. Firma zmniejszyła stratę o 85% rok do roku dzięki poprawie wyceny swojego flagowego funduszu Vision Fund, który korzysta na odbiciu akcji spółek technologicznych. Zgodnie ze sprawozdaniem finansowym firmy, zysk przed opodatkowaniem z funduszu Vision Fund, który obejmuje fundusz Ameryki Łacińskiej, wyniósł 61 miliardów jenów za kwartał. W ubiegłym roku ten sam fundusz wykazał stratę w wysokości 2,33 biliona jenów. Japoński

gigant inwestycyjny poniósł jednak straty, ponieważ słaby jen zawyżał wartość jego zadłużenia denominowanego w dolarach.

10 sierpnia: Japonia ma problemy ze zwiększeniem produkcji uzbrojenia.

Japonia ma trudności z pobudzeniem krajowego przemysłu obronnego, pomimo ambitnych planów zwiększenia wydatków zbrojeniowych. Rząd zainwestuje 315 miliardów dolarów w krajowy program obronny w ciągu najbliższych czterech lat, ale niektórzy japońscy giganci technologiczni i przemysłowi nie są zainteresowani rozszerzeniem produkcji. Koncern Mitsubishi produkuje myśliwce i pociski dla japońskich sił samoobrony. Firma elektroniczna Toshiba produkuje baterie klasy wojskowej. Producent samochodów Subaru produkuje helikoptery wojskowe. Daikin, lepiej znany ze swoich urządzeń klimatyzacyjnych, zajmuje się również produkcją amunicji. Japoński rząd chce, aby japońscy giganci przemysłowi zwiększyli produkcję sprzętu wojskowego. Propozycja spotkała się jednak ze znikomym zainteresowaniem. Zakaz eksportu broni produkowanej w Japonii został zniesiony dopiero w 2014 roku, więc bardzo niewiele japońskich firm zbrojeniowych ugruntowało swoją pozycję za granicą. Według japońskiej firmy analitycznej Nikkei, pomimo zachęt ze strony rządu ponad 100 japońskich firm opuściło sektor obronny w ciągu ostatnich 20 lat.

12 sierpnia: odbicie w japońskim sektorze turystycznym.

Liczba miejsc pracy w branży turystycznej rośnie w związku z intensywnym sezonem wakacyjnym oraz zakończeniem ograniczeń pandemicznych. Liczba ofert pracy związanych z obsługą zagranicznych turystów wzrosła ponad dwukrotnie od października ubiegłego roku. Według ankiety przeprowadzonej przez portal "Indeed", liczba ofert pracy w branży turystycznej w czerwcu wzrosła 1,8 razy w porównaniu do października ubiegłego roku. Liczba wyszukiwań również wzrosła 1,4-krotnie, co wskazuje na rosnące zainteresowanie ofertami pracy związanymi z turystyką przyjazdową.

15 sierpnia: pogłębiające się problemy na japońskim rynku pracy.

W Japonii starzejąca się populacja doprowadziła do ogromnego niedoboru siły roboczej. Japońskie korporacje poszukują rozwiązań tego problemu. Jednym z nich może być zatrudnianie starszych pracowników. W 2013 r. Japonia wprowadziła elastyczność w procesie przechodzenia na emeryturę, aby umożliwić pracownikom kontynuowanie pracy po ukończeniu 65 lat, jeśli sobie tego życzą. Środek ten spotkał się z negatywną reakcją firm, które postrzegały dodatkowe pięć lat jako obciążenie kosztowe. Portal Nikkei, powołując się na Ministerstwo Zdrowia, Pracy i Opieki Społecznej, informuje, że w ubiegłym roku cztery na 10 firm zatrudniło osoby w wieku 70 lat lub starsze. W ciągu ostatnich kilku lat można zaobserwować coraz szybsze zmiany. W 2021 r. YKK Group, największy na świecie producent zamków błyskawicznych, zniósł limit wieku emerytalnego

dla swoich pracowników, a sieć sklepów elektronicznych Nojima, pozwoliła pracownikom pozostać do 80. roku życia.

30 sierpnia: Toyota wznawia produkcję w 12 fabrykach na terenie Japonii po poważnej awarii. Producent samochodów wstrzymał działalność we wszystkich 14 krajowych zakładach pod koniec miesiąca z powodu awarii systemu, która uniemożliwiła zamawianie części. Za usterkę systemową mogło odpowiadać przepełnienie serwerów co wywołało blokadę całego systemu pozyskiwania części.

KOMENTARZ

Jeśli chodzi o sytuację gospodarczą w lipcu i sierpniu, możemy zauważyć oznaki wyraźnego odbicia gospodarczego w wielu sektorach. Badania przeprowadzone wśród konsumentów oraz badania nastrojów biznesowych wskazują na wyraźny wzrost optymizmu. Wśród kluczowych elementów zwiastujących dalszy rozwój gospodarczy należy wyróżnić długo oczekiwany wzrost konsumpcji krajowej i złagodzenie nastrojów deflacyjnych. Wzrost wydatków konsumpcyjnych pozwolił zamaskować pogarszającą się sytuację na kluczowych rynkach zagranicznych, która powoduje widoczny spadek wymiany handlowej. Optymistyczne nastroje gospodarcze przełożyły się na odbicie w branży motoryzacyjnej i turystycznej. Oprócz zwiększenia konsumpcji można zauważyć także wzrost zainteresowania rynkiem finansowym i rynkiem nieruchomości, szczególnie w dużych aglomeracjach miejskich.

Jednym z najpoważniejszych wyzwań rozwojowych stojących przed japońskim biznesem i klasą polityczną jest pogłębiający się problem niedoboru pracowników. Jeżeli spojrzemy na wyniki badań nastrojów biznesowych oraz szereg wydarzeń, takich jak niechęć japońskich firm do wejścia na rynek produkcji uzbrojenia, problemy ze znalezieniem pracowników w branży turystycznej, wzrost kosztów organizacji EXPO 2025 oraz coraz większą gotowość do zatrudniania pracowników po osiągnięciu przez nich wieku emerytalnego wszystkie te informacje wskazują na pogłębiający się problem niedoboru pracowników niemal we wszystkich sektorach gospodarki.

Problem spadającej liczby urodzeń, zamknięta polityka migracyjna oraz rosnące koszty utrzymania w dużych miastach powodują pogłębienie się problemu niedoboru pracowników i wskazują na nieskuteczność dotychczasowych działań rządowych w tym zakresie. Japoński rząd od końca lat 80. zмага się z

niedoborem pracowników w kluczowych sektorach. W celu sprostania temu wyzwaniu od początku lat 90. XX wieku próbowano zachęcać członków niemal wszystkich grup zawodowych do podjęcia silniejszej aktywności zawodowej.

Pomimo podniesienia wieku emerytalnego i negocjacji z japońskimi kręgami biznesowymi projekt pozyskania większej liczby pracowników w wieku 60+ nie przyniósł oczekiwanych rezultatów. Początkowo japońskie firmy niechętnie zatrudniały emerytowanych pracowników. Znaczna liczba samych emerytów również nie chciała kontynuować pracy. Sierpniowe dane przedstawione przez Nikkei pokazują na wyraźny wzrost liczby pracowników w wieku emerytalnym, którzy kontynuują karierę.

Kolejną grupą, na którą warto zwrócić uwagę są kobiety. Japońska gospodarka cierpi z powodu stosunkowo niskiej liczby kobiet aktywnych zawodowo w grupie państw uprzemysłowionych. Pomimo wprowadzenia szeregu działań zmierzających do aktywizacji kobiet w ramach strategii „Abenomics”, japoński rynek pracy nadal nie jest dla nich atrakcyjny. Wprowadzenie szeregu zachęt socjalnych oraz zapewnienie darmowych miejsc w żłobkach i przedszkolach było krokiem w dobrym kierunku. Nie udało się jednak wyeliminować wielu barier obecnych w japońskiej kulturze korporacyjnej, które dyskryminują kobiety na rynku pracy.

Ostatnią grupą pracowników, o której nie można zapomnieć są obcokrajowcy. Po wprowadzeniu zmian w japońskim prawie migracyjnym i stworzeniu nowych kategorii wiz pracowniczych zainteresowanie japońskim rynkiem pracy wyraźnie wzrosło, szczególnie po zniesieniu ograniczeń pandemicznych. Niestety w ostatnich miesiącach osłabiający się jen oraz rosnące koszty utrzymania sprawiły, że Japonia stała się mniej atrakcyjnym miejscem pracy dla obcokrajowców. Te same czynniki mogą również skłaniać część młodych osób do poszukiwania pracy za granicą.

Podsumowując, pozytywnym informacjom gospodarczym oraz szansom rozwojowym towarzyszą coraz poważniejsze obawy związane z brakiem siły roboczej. Dotychczasowa polityka rządowa w tym zakresie jest zdecydowanie niewystarczająca. Bez dalszego poluzowania zamkniętej polityki migracyjnej oraz stworzenia lepszych warunków materialnych dla japońskiego społeczeństwa nie widać większych nadziei na poprawę sytuacji. Problem spadającej liczby urodzeń oraz starzejącego się społeczeństwa jest kluczowym wyzwaniem administracji Kishidy Fumio. Do tej pory nie przedstawiono jeszcze ostatecznej wersji rządowej strategii, która została zapowiedziana po ostatnich wyborach parlamentarnych.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

